

No: A2014Q3-1P

Toplumsal Olaylara Mudahale

Kubilay Onur GUNGOR

Aslında Cumhuriyet tarihi boyunca tartışılmış bir konudur toplumsal olaylara mudahale şekli. Teror, gayrinizami harbin yapısı, iç güvenlik hareketi, catıma yönetimi gibi konular üzerine zaman harcayan biri olarak görüşlerimi aktarmak istedim. Görüşlerim, hiç bir siyasi görüş ve oluşumun etkisi altında kalinmadan kaleme alınmıştır. Bağimsizdir.

Temel anlamda ülkemizdeki toplumsal olaylara mudahale sürecinde katilimci demokrasiye geçiş konusundaki eksiklerin etkisi yoğun olarak gözlenmektedir.

Seçim sonucunda kazanan parti, toplum adına her türlü kararı alabileceğini düşünür. Bu aslında gerçek katilimci demokrasi çerçevesinden değerlendirildiğinde yanlıştır. Katilimci demokrasi de, hükümetler temsilcidir ve sandık sonrasında halk, hükümetin aktivitelerini pratik olarak denetler ve katilir. Gerek sivil toplum örgütleri ile gerek diğer sosyal topluluklarla, hükümet politikalarında etkin bir şekilde rol oynar.

Ülkemizde katilimci demokrasi konusunda ciddi eksiklerin olması, sandıktan iktidar olarak çıkan partilerin, kendilerini ülkenin kaderi konusunda tek yetkili olarak ilan etmesine ve bu algıyı topluma da asılmasına neden olur. En büyük söylem yanlışlığı ise, "sandıkla geldik, sandıkla gideriz" olur. Sandık demokrasiinin temeli olmak ile birlikte, katilimci demokrasiyi teşvik ve temsilcisi olduğu halkın sorumluluğunun doğrudan hissedilmesi kritik öneme sahiptir. Bu nedendir ki, demokrasi geleneği oturmuş ülkelerde, devlet başkanlarının toplumsal bir etki yaratacak olaylar karşısında istifade etmesi genelde bizim gibi demokrasi geleneği oturmamış ülkelerde hayranlıkla karşılanır. Esasında bu sorumluluk duygusu, demokrasiinin temel yapısıdır. Bu gelenek yüzünden ekonomik problem çeken bir ülke yok gibidir. Belçika hükümetizlik konusunda dünya rekoru kırmışken bile, devletin sistemi çalıştığından halkta hükümetin yokluğu hissedilmemiş ve ciddi bir ekonomik kriz yada problem oluşturmamıştır.

Konuya demokrasi üzerinden yaklaşmak, aslında yetki merkezi ve toplumsal olaylara mudahale edecek birimin, mudahale şeklini modellemek açısından önemlidir. Zira demokrasi geleneği ancak, toplumun en küçük yapısı aile kavramından tüm toplumsal örgütlenmelere kadar işlemesi gereken bir süreç olduğunda anlamlı bir hale dönüşür.

Bu çerçeveden bakıldığında aslında, her ne kadar iç işleri bakanlığına bağlı olarak yürütülen bir faaliyet olsa da, toplumsal olaylara mudahalenin kendi şartlarının olması çok önemlidir. Politize olmuş emniyet birimleri, halk üzerindeki kontrolünü kaybeder. Buna örnek olması açısından Mustafa Kemal sonrası Türkiye'de Polis ve Asker algısı incelenebilir. Bu süreçte kolaylıkla görülebilir ki, defalarca darbe yapılmasına karşın, halk ve asker için, polis ve halk tarafından daha güçlü hale gelmiştir. Burada en büyük neden, halk üzerinde askerin politika yaptığı süreçte dahi halk ve cumhuriyet savunucusu imajıdır. Öte yandan emniyet birimleri, iktidar ile politize olduğundan, güven algısı halk üzerinde oldukça zayıftır.

Bu zayıflığı gidermek adına Emniyet çeşitli projeler başlattıysa da, beklenen etkiyi yarattığını düşünmemekteyim. Bunda en büyük neden, munferit olaylara olan polis yaklaşımından ziyade, kalabalık kontrolü ve toplumsal olaylara mudahaledaki yetersiz tavrı olarak göze karşıdır. Bunun en karşıcı örneği aslında Arka Sokaklar dizisi ve Gezi sürecine konu olusudur.

Gezi olayları sırasında "Rıza Baba" karakteri üzerine yapılan espiriler ve aslında polis halk arasındaki için güçlendirici projelerin aksine, gerçek olaylarda beklentilerin karşılanamadığı yönünde oluşan algı dikkatle incelenmesi gereken bir husustur.

Bu noktada eğitim ve deneyim faktörü çok önemli yer tutmaktadır. Türkiye'de toplumsal olaylara mudahale Cevik Kuvvet ekibi tarafından gerçekleştirir. Ancak Cevik Kuvvet yapısı incelendiğinde, yeni mezun, genç ve deneyimsiz polislerin çokluğu kolayca farkedilmektedir. Öte yandan demokratik geleneğe sahip ülkelerde, genelde toplumsal olaylara mudahale ekipleri, polislerin deneyim kazandığı birimlerden daha çok, deneyimli polislerin idare ettiği birimler şeklinde yapılmıştır. Bu birimde görev alacak personel çeşitli elemelerden geçirilir. Çalışma koşulları

iyileştirilmiştir. Özellikle 1. derecede toplumsal olaylara müdahale ekipleri haftalık olarak eğitimler alarak, reflekslerini pekiştirmektedir.

Kısacası İngiltere ve Hollanda gibi demokrasinin gelenek halini aldığı ülkelerde, bizdeki Cevik Kuvvet birimlerinin karşılığı olan birimler, personel seçimini mesleki deneyimi yüksek kişiler üzerinden yapmaktadır. Bur birimlerde çalışma koşullarının iyi olması ve eğitimin sistemli ve düzenli olması gibi konular bu birimlere meslek içerisinde bir çekicilik kazandırmaktadır. Bu birimlerde görev yapmak, bizdeki Cevik Kuvvet'in aksine bir ayrıcalık olarak görülmektedir. Bu motivasyon doğrudan toplumsal müdahale algısına etki etmektedir.

Toplumsal olayların oluşum süreci teknik anlamda polis teşkilatını asan bir konudur. Buna bağlı olarak, bu oluşumların önlenmesi de yine polis teşkilatından öte bir hedeftir. Süreci oluşturan nedenlerin analizi (root cause analysis) ve bunlara alınacak önlemler tamamen farklı bir birimin hedefleri arasında yer alır.

Personel eğitimi ne kadar iyi olursa olsun, toplumsal olaylarda değişmez temel ilkelerden birisi "Herhangi bir sistem ya da yönetime karşı eylem yapan kitleleri kontrol altında tutmaktır." Burada temel anlamda vurgulanmak istenen şey aslında devlete yönelik kitle hareketlerini yasal sınırlar içerisinde tutmaktır. Bu hareketleri tamamen yok etmek ve güç ile dağıtmak değil.

Toplumsal olaylara müdahale edecek ekibin deneyiminin ne kadar kritik bir öneme sahip olduğu aslında bu noktadan itibaren daha net anlaşılmaktadır. Zira toplumsal olaylara müdahale edecek ekip, hem ilgili kalabalığın kontrolünden, hem gösteriyi yapan kalabalığın demokratik haklarının korunmasından hem de kalabalık dışındaki kitlelerin can ve mal güvenliğinin korunmasından sorumludur.

Bu uçun, aslında toplumsal olaylara müdahaleyi bir sanat haline getirir. Doğal olarak kalabalık kontrolünün güç kullanmayı gerektirdiği noktalar olur hatta güç kullanmak ilgili birimin yasal yetkisidir. Dolayısı ile kalabalık kontrolünde, herkesi mutlu etmenin imkanı yoktur. Bu imkansızlık da beraberinde adalet ve sistematik prosedür ihtiyacını oluşturur.

Bu görevin yerine getirilmesinde standartlar ne kadar yükselirse yükselsin, herkesi mutlu edecek bir çözüm olmayacaktır. Ancak burada temel başarı kriterleri yukarıda vurgulanan ucuğun elemanlarının adil olarak uygulanması olarak değerlendirilebilir.

Kalabalık kontrolü söz konusu olduğunda, hem birey algısı hem de kitle algısı aynı anda düşünülmelidir. Buna bir örnek olarak İngiliz polisinin uygulamalarından bahsetmek mümkündür. İngiliz polisi kalabalık kontrolünde iki temel nokta üzerinde durmaktadır. Bunlardan birincisi, polisin yasal görevlerini yerine getirirken kesinlikle kısırtıcı olmamasıdır. Bunu sağlamak için sadece kısırtıcı davranışlardan kaçınması yeterli olarak görülmeyip, kullandığı pek çok donanım, kullanılması kaçınılmaz olana kadar göstericilerin görüşünden uzak tutulur.

Bir diğer husus ise, müdahale sırasında uygulanan taktiklerin savunma ağırlıklı olmasıdır. Saldırgan taktik kullanımından özellikle sakınılmaktadır. Örneğin kendisine atılan taşı tekrar kalabalığa atması yasaktır. Kendi donanımları haricinde bir şey kullanılması yasaklanmıştır.

Bu iki önemli prensip, esasında bir fikir ayrılığının, daha sosyolojik ötekileştirmeye dönüşmesinin önüne geçilmesine yardımcı olur. Pek çok durumda, halkın demokratik protesto hakkını kullanabiliyor olması, uzlaşmazlıkları çatışmaya dönüştürmeden çözümüne psikolojik zemin hazırlar.

Unutulmaması gereken önemli bir husus, toplumsal olaylara müdahale eden ekibin çatışmanın bir tarafı olmaması gerekliliğidir. Kalabalık kontrolü başka bir şeydir, çatışmada taraf olmak başka bir şeydir. Ofansif yapılan her davranış, müdahale ekibini politize ederek yukarıda bahsettiğimiz uçlu dengeyi bozacaktır. Bu da teşkilatı bir taraf haline getirip sosyal ayrışma noktasına sürükleyecektir.

Amerika'da yapılan bir calismada, yalan soyleyenlerin yalan soylediklerinin dogru tahmini konusunda istatistik tutulmustur. Bu istatistik calismasi sonucunda deneyimli bir polisin, bir kisinin yalan soyleyip soylemedigini, siradan bir insanla ayni oranda tahmin ettigi gorulmustur. Buna karsin, bir istihbarat elemanin, karsidaki kisinin yalan soyleyip soylemedigini %30 civarinda daha dogru olarak tahmin ettigi gozlemlenmistir. Bu da aslinda egitimin ve polis teknik taktiklerinin yani sira, bu temel tekniklerin oturdugu teorilerin calisilmasinin onemini gosterme icin carpici bir ornektir.

Ulkemizde personel egitimi yetersizliginin yani sira uzerinde durulmasi gereken bir baska konu ise, toplumsal olaylara mudahale konusunda genel bir strateji ve politikanin olmayisi yada eksik olusudur. Konunun uzmanlari tarafından tespit edilmis ve kamuoyunun destegini almis bir politika malesef bulunmamaktadır. Yahut ben boyle bir politikaya ulasabilmiş degilim. Bilen varsa ulastirirsa sevinirim. Okumak isterim.

Bu eksiklik aslinda katilimci demokrasi gelenegi eksikligi ile birlestiginde cok daha buyuk onem arz etmektedir. Ote yandan polis teskilatini da zor durumda biraktir. Kisacasi bu eksiklikler sayesinde, polisin ustunde fakat polisligin disinda olan siyasiler zaman zaman toplumsal olaylarin detaylari olan ve mesleki deneyim gerektiren konularda, polise nasil davranmasi gerektigine karar vermektedirler. Boyle bir durumda, polis kalabalik kontrolunun temelleri cercevesinde, mudahale etmek istedigi olaya mudahale edememekte yahut gereginden fazla guc kullanmak zorunda kalmaktadır. Kalabalik kontrolunde, mudahale anlarinin kritik oldugu dusunuldugunde polisin kısa zamanda, kritik kararlar almasi gerektigi asikardir. Bu noktaya disaridan gelebilecek her mudahale, kalabalik kontrolu konusunda polisin isini daha zorlastirmaktadır.

Ornek olarak Adana'da tas atan cocuklara bir kasa muz ile gelen emniyet muduru verilebilir. Bu onemli cikis, kalabalik kontrolu konusunda onemli bir ornek olarak goze carpmaktadır.

Avrupa'nin onemli polis uzmanlarından Rober Reiner' in belirttiği gibi her olayda siyasilerin polise nasil davranmasi gerektigini soylemesine gerek yoktur. Yukarida anlattigimiz ucgeni adilce uygulayan bir sistem icerisinde, haklar korunacak ve kalabalik kontrolu daha raht bir sekilde saglanacaktır. Ote yandan bu tarz mudahaleler, polisler uzerinde direkt olmasa bile politik bir baskinin soz konusu oldugunun gostergerisidir. Bu baskinin polis teskilatinda karsilik bulmasi, yine halk nezdinde, polisin siyasallastigi algisini yaratacak ve guven ortamini zedeleyecektir.

Toplumsal mudahalede bir diger onemli husus ise kalabaligin ayirt edilmesidir. Her kalabalik icerisinde, kalabaligin demokratik hakki olan protesto eylemini provake etmek isteyen gruplar kisiler olacaktır. Bunlari mudahale ekibi tarafından ayirt edilebilmesi ve gerekli mudahalenin yapilabilmesi yine yukarida vurguladigimiz uclu mekanizmanin isleyisi acisindan oldukca onemlidir. Aksi halde kalabalik kontrolunu saglamak gittikce guclesir ve gunun sonunda ne yapilan protesto etkisini surdurebilir, ne de polis olusan algiya engel olabilir. Bunlari engellemek adina cesitli teknik ve taktik faaliyetlerin yurutulmesi gerekir. Kalabaligin gerek iceriden incelenmesi gerekse teknolojik destek faydalı olacaktır.

Televizyon ve kapali devre tv gibi bir cok teknoloji aslinda kalabalik kontrolu sirasinda etkin bir sekilde kullanildiginda olumlu sonuc verecektir. Kalabaligin disaridan izlenmesi ve kalabaligin hareketlerine ait desenlerin belirlenmesi, kalabaligi olmasi gereken yasal sinirlarin disina cikarmaya calisanlari tespit edilebilmesinde onemli fayda saglayacaktır.

Yine teknolojik acidan kullanilan aygitlar konusunda ayri bir calisma yurutulmesi etkin kalabalik kontrolune yardimci unsurlardan biridir. Ornegin yapilan bazi arastirmalarda, mudahale ekibinin surekli olarak gosterdigi buyuk kalkanlari, gostericilerde molotof ve tas atma egilimini arttirdigini ortaya koymustur ki bu da ingiliz polisinin iki temel egitim noktasina dikkat cekmektedir.

Elbette mudahale ekiplerinin Turkiye genelinde egitimi ve ilgili sartlara uyumu kolay ve hizli bir surec degildir. Ancak en azindan toplumsal algi konusunda etkin rol oynayabilecek bazi buyuk illerde plot uygulamaya gidilmesi bu acidan onemli bir hamle olacaktır.

Ek olarak özellikle büyük illerde cevik kuvvet birimlerinde calisan personellerin sayilari binleri bulmasina ragmen, kendi asli isleri disinda baska gorevlerde de gorevlendirilmektedir. Bu da gerek personelin egitim zamanindan yemekte gerekse de kendi asli gorevleri ile ilgili bir olay vuku buldugunda, personeli bedenen ve ruhen yorgun bir hale getirmektedir.

Bedenen ve ruhen yorgun dusen personel, toplumsal olayi bir an once sonlandirip dinlenme istegi icinde olacaktir. Bu dogal bir psikolojik sonuctur. Bu sonuc asiri guc kullanimini ve yine yukarida bahsettigimiz ucgenin saglikli korunamamasini beraberinde getirecektir. Bu nedenle ilgili birimlerin yonetiminde detayli planlama yukarida anlatilanlari disinda ayrica kritik bir faaliyet olarak ortaya cikmaktadir.

Bu makalede, genel anlamda toplumsal olaylara mudahale sekileri ve eksiklikleri disaridan bagimsiz bir goz olarak analiz edilmistir ve yazinin tamamı kendi goruslerimi icermektedir. Herhangi bir siyasi/politik bir etki altinda kalinarak yazilmamistir.